

І С Т И Н И

ГОМЕР

ОДІССЕЯ

Харків
«ФОЛІО»
2018

ПІСНЯ ПЕРША

Зміст першої пісні

ДЕНЬ ПЕРШИЙ

Рада богів. Зібравшись на Олімпі, вони ухвалюють, щоб Одиссей, якого переслідує Посейдон і затримує німфа Каліпсо, повернувся нарешті у свою вітчизну, на острів Итаку. Богиня Афіна, прибравши вигляд Мента, Одиссеєвого друга, з'являється синаві Одиссея Телемахові й дає пораду поїхати до Пілоса і Спарти, щоб розвідати про батькову долю, радить йому також повиганяти женихів своєї матері Пенелопи, що господарюють в Одиссеєвім домі. Телемах після рішучої розмови з матір'ю і женихами лягає спати і мріє про подорож.

РАДА БОГІВ.

АФІНА НАСТАВЛЯЄ ТЕЛЕМАХА

Музо, повідай мені про бувалого мужа, що довго
Світом блукав, священну столицю троян зруйнувавши,
Всяких людей надивився, міста їх і звичаї бачив,
В морі ж багато біди і тілом зазнав, і душею,

⁵ Щоб і себе врятувать, і друзів додому вернути.

Та не вберіг він свого товариства, хоч як того прагнув.
Марно загинули всі через власне зухвальство безтямне:
З'їли, безумні, волів вони Гелія Гіперіона,
Що понад нами, — за те дня повернення він їх позбавив.

¹⁰ Дещо, богине, і нам розкажи про них, Зевсова доню.

Інші, кому пощастило unikнуть загибелі злої,
Дома були вже, війни й небезпеки на морі позбувшись.
Тільки його, що так прагнув отчизни своєї й дружини,
Німфа Каліпсо, владарка, тримала, в богинях пресвітла,

- ¹⁵ В гроті глибокім, бажаючи мати його чоловіком.
В круговороті часу, коли рік надійшов відповідний
І ухвалили боги повернутись йому до Итаки,
Навіть і там, серед близьких і рідних, не міг він уникнуть
Скрути тяжкої. Тоді всі богове йому співчували,
- ²⁰ Крім Посейдона, — гнівом його Одіссея богорівний
Вічно був гнаний, аж поки до рідного краю дістався.
Сам Посейдон у далеких тоді пробував ефіопів, —
У протилежних кінцях простягались поселення їхні, —
Де Гіперіон заходить, і там, де він сходить щоденно.
- ²⁵ Там з баранів і биків гекатомби приймав він жертовні,
Там веселився на учтах. Тим часом інші богове
В Зевса, у домі його на Олімпі, всі разом зібрались.
Першим батько людей і богів тут слово промовив, —
В пам'яті серця його постав-бо Егіст бездоганний,
- ³⁰ Вбитий Орестом палким, Агамемнона сином преславним.
Це він згадавши, з такими словами звернувся до безсмертних:
«Горе! Як легко смертні тепер нас у всьому винують!
Зло — від богів, — вони кажуть, самі ж через власну зухвалість,
Всупереч долі, багато на себе нещастя накликають.
- ³⁵ Так і Егіст проти долі дружину Атріда законну
Взяв за жону, а самого убив, щойно той повернувся.
Знав же й про згубу свою, бо завчасно до нього послали
Світлого ми дозорця Гермеса сказати, щоб не смів той
Ані Атріда вбивати, ні жони його брати за себе,
- ⁴⁰ Бо за Атріда відомста відбудеться через Ореста,
Щойно змужніє й почне за рідним він краєм тужити.
Так йому мовив Гермес, та не зміг він на думку Егіста
Радою доброю вплинуть, — і той за все поплатився».
- В відповідь мовить йому ясноока богиня Афіна:

- 45 «О Кроніде, наш батьку, ти наш володарю найвищий!
Справді, смертю такою поліг він цілком по заслугі.
Хай же так кожен загине, хто мав би таке учинити.
Та розривається серце за тим Одисеем розумним.
Він-бо, нещасний, від любих далеко на хвилю митім
- 50 Острові терпить біду, на тім пупі широкого моря.
Острів той лісом поріс, і живе там богиня в домівці,
Згубного донька Атланта, що глиб увесь знає у морі
Й сам міцними плечима тримає стовпи височенні
Ті, що й небо навколо, і землю усю підпирають.
- 55 В смутку затримує там бідолаха Атлантова донька,
Повними ласки й облуди словами всечасно чарує,
Тільки б свою він Ітаку забув. Одисей же невтішно
Прагне узріти хоч дим, що над рідним підноситься краєм,
Потім і вмерти готовий. Невже і твого, олімпійцю,
- 60 Серця ласкавого це не зворушить? Чи не годив-бо
Жертвами щиро тобі Одисей з кораблів аргів'янських
В Трої просторій? Чому ж одвертаєшся й досі од нього?»
Відповідаючи, Зевс, що хмари збирає, промовив:
«Що за слова в тебе линуть, дитя, крізь зубів огорожу?
- 65 Богоподібного як же забути мені Одиссея?
Найрозумніший з людей він, з усіх найщедріші приносив
Жертви безсмертним богам, що простором небес володіють!
Та Посейдон-земледержець до нього всечасно палає
Гнівом невпинним за те, що кіклоп Поліфем богорівний
- 70 Ока позбавлений ним, а той же із інших кіклопів
Був найсильніший; німфа його породила Фооса,
Форкіна донька, державця в пустинному морі шумливім.
В гроті глибокім вона з Посейдоном колись поєдналась.
З того часу Посейдон, могутній землі потрясатель,

- ⁷⁵ Хоч не убив Одиссея, то гонить від рідного краю.
Отже, давайте усі поміркуємо разом уважно,
Як Одиссея додому вернуть. Посейдон хай вгамує
Гнів свій, — не може-бо він проти спільної волі безсмертних
Вперто змагатися сам і один з усіма сперечатись».
- ⁸⁰ В відповідь мовить йому ясноока богиня Афіна:
«О Кроніде, наш батьку, ти наш володарю найвищий!
Як і на правду тепер до вподоби богам всеблаженим,
Щоб Одиссей велемудрий щасливо додому вернувся,
З вістю Гермеса, гінця світлосяйного, швидше пошлімо
- ⁸⁵ Аж на Огігію, острів далекий, нехай там негайно
Німфі звістить пишнокосій ухвалу нашу незмінну,
Що Одиссей витривалий повинен додому вернутись.
Я ж до Ітаки поїду, щоб там в Одиссеєвім сині
Більшу збудити бадьорість і прагнення вкласти у серце,
- ⁹⁰ Скликати довговолосих ахеїв на збори народні
Й вигнати всіх женихів, які убивають у нього
Цілі отари овець і повільних волів круторогих.
Потім пошлю його в Спарту і в Пілос, пісками укритий, —
Може, почує він щось про повернення любого батька
- ⁹⁵ Й сам між чужими людьми собі доброї слави набуде».
- Мовила так і до ніг золоті підв'язала підошви,
Гожі й нетлінні, що всюди із подувом вітру найлегшим —
І по воді, й по безкраїх просторах землі — її носять,
Спис бойовий у руки взяла з наконечником мідним,
- ¹⁰⁰ Гострий, міцний і важкий, що ним побивала героїв
Шереги гнівом охоплена донька всевладного батька.
Кинулась летом швидким із високих вершин олімпійських,
Стала в ітакськім краю, при самих Одиссеєвих дверях,
Перед порогом надвірним, із списом в руці мідногострим,

- ¹⁰⁵ Вигляд чужинця прибравши, тафійського ватага Мента.
Там женихів гордовитих застала. Перед дверима
Грою в кості якраз утішали своє вони серце,
Сидячи долі на шкурах волів, що самі ж повбивали.
Слуги меткі та окличники з ними: одні у кратерах
- ¹¹⁰ Воду мішали з вином, а другі дірчатими мили
Губками довгі столи й на середину їх виставляли,
Інші ж — м'яса на них розкладали шматки незліченні.
Перший з усіх Телемах боговидий богиню помітив.
Серцем засмучений, мовчки сидів він поміж женихами
- ¹¹⁵ Й думкою батька собі уявляв благородного, як він
З'явиться раптом і всіх женихів повигонить із дому,
Честь свою верне і стане господарем власних маєтків.
Мислячи так, він сидів з женихами й Афіну побачив.
Кинувсь до входу він, сором відчувши в душі, що чужинець
- ¹²⁰ Мусить так довго стоять під дверима. Наблизивсь до нього,
Взяв за правицю його, прийняв мідногострого списа
І, промовляючи, з словом до нього звернувся крилатим:
«Щастен будь, гостю, в цім краї ти прийнятий будеш привітно!
Сядь, пообідай, а потім розкажеш, чого тобі треба».
- ¹²⁵ Мовивши це, йде вперед, а за ним — Паллада Афіна.
Щойно обоє зайшли вони в дім Одіссея високий,
Списа узяв він у неї, відніс під колону велику,
Вставив у тесаний списник — туди, де багато стояло
Інших списів Одіссея, в біді витривалого мужа.
- ¹³⁰ В крісло, привівши її, посадив, полотниною вкрите,
Крісло ж красиве, різблене, з маленьким підніжжям приньому.
Сам на стільці біля неї узорчатім сів якнайдалі
Від женихів, щоб криком своїм не завадили гостю
Їжу спокійно вживати, хоча й до зухвальців потрапив,